

Защо отсега да мислим за бъдещето

Кеазим Исинов - „Трите орисници“

*Пустиня е сърце без идеал.
Пенчо Славейков*

Нация без визия е като човек без мечта. В очите няма светлина и блясък.

Балансираната национална визия е амбициозна колективна мечта. Има голяма вероятност тя да се сбъдне при благоприятни външни обстоятелства и последователни усилия на цялото общество, постигайки поредица от общи цели.

Само личностите и нациите, способни своевременно да формулират и последователно да преследват високи благородни идеали и дългосрочни цели-мечти, успяват в развитието си много по-добре от останалите, които живеят без цел, мечта и посока в хаоса от случайни обстоятелства. Успешните начинания в живота и в бизнеса като правило стартират с визия, а реализираните визии са положени на здрави основи и гъвкави планове. Хората и държавите с високи амбиции и дългосрочна собствена визия имат несравними предимства априори. Тези, които сляпо следват чужди визии, обикновено остават в плен на скритите зад тях интереси.

Очевидно сегашната практика на шумни обещания с 3-4-годишен хоризонт, претенциозно наричани „политики“ и имащи за цел спечелване на поредните избори при отсъствието на дългосрочни и обединяващи българското общество цели, е неефективен и пагубен модел на развитие. Непрестанното търсене на виновни за грешките и бедите в

миналото не ни помага, а само прахосва енергията и отвлича фокуса на обществото от важните днес неща. Така, заровени в миналото и виждащи не по-далече от днешния ден, се лишаваме от бъдеще. Ние, хората, сме създадени не само да помним миналото и да живеем в настоящето, но и да мечтаем, да прогнозираме и да предизвикваме бъдещето. За да успяваме, в мисловния баланс минало-настояще-бъдеще трябва да натежават проекциите на бъдещето. А неговият градеж започва с избора на визия, с решението да се променим и с това, което активно и целенасочено правим или не правим днес, в настоящето.

Националната визия е основата и посоката, върху която формулираме краткосрочните и средносрочни политики и програми. Чрез тях ще реагираме гъвкаво на времевите и съдържателните разминавания между нашите желания и реалността. Не трябва да се заблуждаваме, че сме способни да прогнозираме точно бъдещето, особено по-далечното, но не трябва също да оставяме напълно съдбата си на случайността и на стихията на събитията. Ако сме избрали цел и посока, по-лесно и вярно ще правим избора си в лабиринта от алтернативни пътища. Поглеждайки далеч назад, ние ясно виждаме изминатия път и дори факторите, които са го формирали, но често си задаваме въпроса: а какво би станало, ако някога и някъде там, на поредния кръстопът бяхме направили друг избор? Поглеждайки обаче далеч напред, виждаме само началото на много алтернативи, които се губят в плътната мъгла на неизвестното. Не е възможно да сме сигурни кой е най-добрият път. Обикновено към една и съща цел водят много пътища и най-прекият като правило не е най-краткият. Можем с по-голяма вероятност за успех да изберем само посоката и желаното място. В развитието нищо не е предопределено окончателно. Много са силите, които съзнателно и несъзнателно го формират, и една от тях би трябвало да е нашата. Векторната сума на тези сили чертае ежедневно неповторимата линия на реалния живот, но и част от контурите на утрешния ден.

Предизвикателствата пред България са огромни: демографска криза и разединено общество; ниҳилизъм и провинциализъм; ниска степен на образование, квалификация и култура на населението; неблагоприятна бизнес среда; неефективна отраслова и продуктова структура на икономиката; слаба предприемаческа активност; ограничени и все повече намаляващи инвестиции; нарастваща бедност; нездравословен начин на живот и лошо организирано здравеопазване; зависими и манипулиращи медии; организирана престъпност; проблемна правна система; многобройна и корумпирана бюрокрация; усложнена регионална обстановка; екзистенциална криза на Европейския Съюз и разтърсващо преформатиране на световния ред.

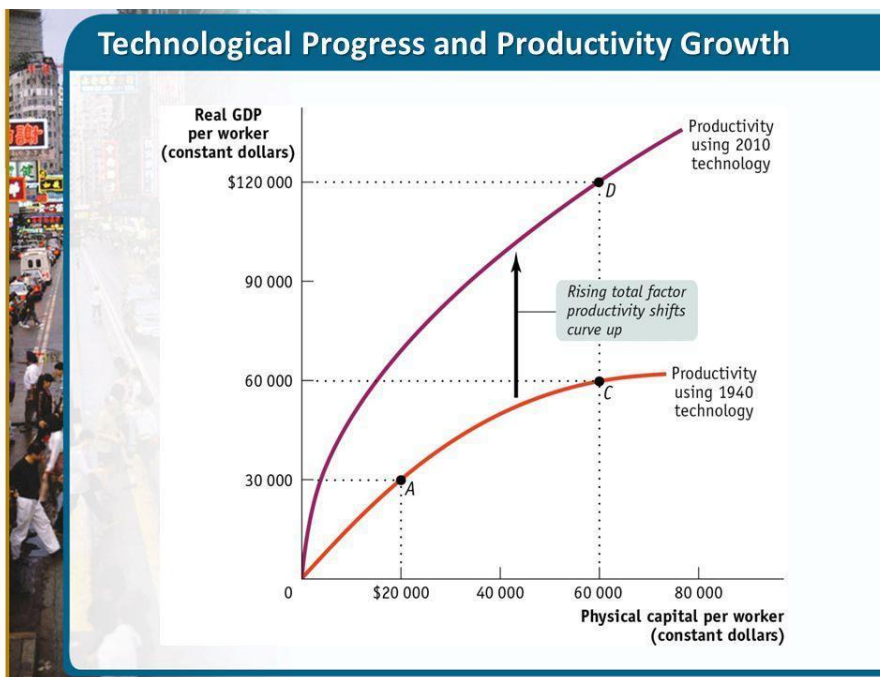
Пряко или косвено, силно влияние върху развитието на страната оказват **глобалните процеси в началото на 21 век:** бързо нарастващо население на развиващите се страни, бедност и безработица; ограничен достъп до образование и здравеопазване; несправедливо разпределение на богатството и ресурсите; опустошителни регионални войни и безкрайни, подклаждани конфликти, превърнали хаоса в начин на живот; стотици милиони икономически мигранти от Азия и Африка на вратите на Европа. Към всичко това се наслагват очевидно непродуктивните международни средства за регулиране и предотвратяване на кризи; остро геополитическо противопоставяне на глобалните и регионалните сили; нарастваща неадекватност на неолибералния капиталистически модел на развитие на икономиката и на представителната демокрация като форма на управление на обществата през 21 век.

Ние, българите, от векове обитаваме един от най-размирните региони, където цивилизационният код на нашия малък народ днес може да бъде необратимо променен - не за десетилетия, а за броени дни, без война, просто от мигрантско нашествие на отчаяни и манипулирани хора. От собствен горчив опит многократно се убеждаваме, че не трябва да се осланяме на „безвъзмездна” външна помощ и защита срещу послушание и васално поведение. **Има ли съмнение у някого, че съдбата не харесва пасивните, слаби духом народи и че историята не съди победителите?**

Правилният избор на целите и средствата, общественото значимите енергични действия в отстояване на общите интереси ни дават шанс - не гаранция, а само шанс - за формиране на благоприятна среда за нашето национално развитие. Останалото е стечение на обстоятелства, които са извън нашия контрол и за които е безсмислено да правим предположения. Реалността винаги е по-различна от нашите конкретни очаквания, но **средносрочно е детерминирана от обективни тенденции, които трябва да следим и да разчитаме вярно и своевременно, а не постфактум. Разширяването на фундаменталните научни познания ни позволява да правим много по-точни прогнози отпреди.**

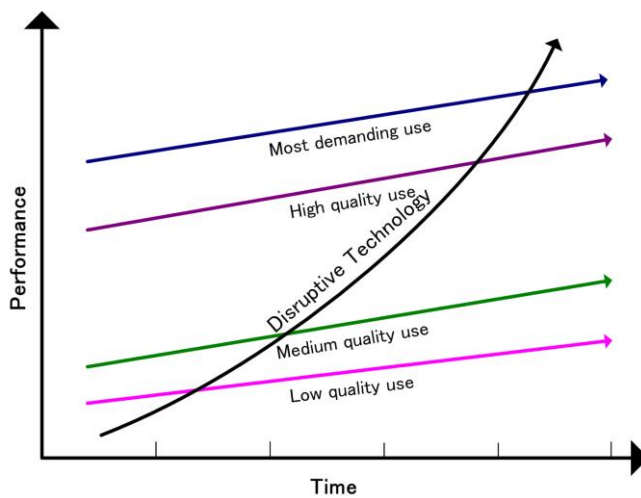
Сега се открива уникална историческа възможност, „прозорец” на съчетаване посоката и динамиката на благоприятни политически, икономически, технологични и социални тенденции и цикли, ускорено водещи света към позитивен дълбинен преход през следващите три десетилетия. Никога досега скоростта на технологичните промени не е била толкова висока, а преобразуванията на целия обществен организъм – така дълбоки. Никога досега условията за икономически растеж, за увеличаване на доходите и повишаване стандарта на живот в света не са били така добри. **Защо да не се възползваме съзнателно и организирано от поредната циклична възходяща вълна на човешкия прогрес?**

Технологичният прогрес и ръстът на производителността:

Източник: Macroeconomics, Paul Krugman, Robin Wells

В икономиката обединените ни и умело насочвани усилия биха могли да доведат до 7-8 % средногодишен растеж на страната в течение на следващите три десетилетия. Очевидно, с този темп на развитие за 10 години ще удвоим националния си доход. Но, за да достигнем например стандарта на сегашна Австрия, която няма да спре да се развива, трябва да имаме 2.5 пъти по-висок брутен вътрешен продукт по паритета на покупателната способност на глава от населението; за да достигнем Словакия – 1.56 пъти; за да достигнем средния продукт за Европейския съюз – 1.88 пъти. Налага се да догонваме с по-високи темпове от тези на развитите страни. **Такъв висок органичен и устойчив растеж може да генерира само дигиталната икономика и преобразуващите разрушителни технологии (Disruptive technologies – негативно име за позитивни сили), които са във фазата на навлизане и далеч от фазата на пазарно насищане. Ако заложим на тях и работим усилено, с голяма вероятност в периода 2050-2060 г. България би могла да влезе в клуба на 20-те най-развити малки страни с население под 10 милиона души.**

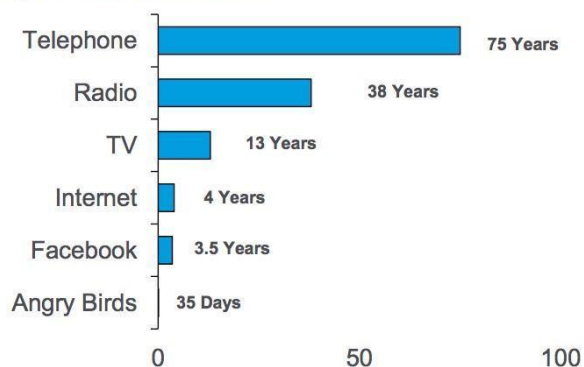
Източник: <http://codigodelsur.com>

Освен естественото желание да живеем мирно и щастливо, има още една нова и необичайна екзистенциална причина да мислим отсега с тревога и отговорност, но преди всичко с надежда и ентузиазъм, за съдбата на света и на България след няколко десетилетия. **Причината е в бурното развитие на изкуствения интелект и роботиката, компютърната мощ, синтетичните био-, нано- и космически технологии.** Взаимното

проникване на тези ключови технологии ще доведе до нов гигантски скок в човешкия прогрес, несравним с всичко, което познаваме досега. Очертават се контурите на **втора когнитивна революция на нашия биологичен вид Homo Sapiens, съзнателно предизвикана и осъществявана от самите нас.** Когнитивната революция и свръхинтелигентност ще отключи духовно издигане или духовна деградация и нови **непредсказуеми измерения на човешката цивилизация.** Тези процеси протичат в геометрична прогресия, несравнимо по-бързо от темповете на биологичната еволюция и не са априори детерминирани в полза на човека. Не можем да ги спрем, но вярваме, че можем да ги насочваме и управляваме в наша полза. **Сред живия свят, който познаваме, ние сме единственият вид, достигнал до нива да направлява и ускорява сам своята еволюция. Намираме се на повратна точка, подобна на тази, дарила ни с разум преди 70 000 години. Ще успеем ли да понесем тази „божествена” отговорност или ще се срутим милиони години назад в еволюцията си и ще изчезнем?**

Време за достигане до 50 млн. потребители

Figure 5. Time to reach 50 million users

Source: Citi Digital Strategy Team

Днешното, шокиращо нормалните представи разделение на богати и бедни (в един от вероятните мрачни сценарии), може съвсем скоро и неочаквано за потърпевшите да прерасне в разделение между свръхинтелигентни нови видове и всички останали. Да, това не е грешка: няколко нови видове разумни същества от рода Номо и извън него - биологични, хибридни и небιологични аватари, всеки със своя етична и ценностна система. Който не желае да попадне в матрицата на „свободна и щастлива” биомаса, трябва отсега активно да участва във формирането и налагането на светла визия за бъдещето на човечеството. Игнорантите и неспособните да се променят ще бъдат безалтернативно изтикани (в най-добрия случай) в кошарата на „защитени от закона изчезващи видове”. Разбира се, това ще бъде възможно, докато е възможен свободен избор. Не бива за миг да забравяме досегашния трагичен опит на човешкия вид, подчинил и унищожил безмилостно не само хиляди други видове, но и стотици милиони себеподобни разумни същества в борбата за съществуване и властване. Досега не са установени убедителни доказателства, че това някога ще се промени трайно. Но става все по-вероятно, че ще се промени. Ние предполагаме, че човечеството ще намери своевременно ефективните решения как всички тези рискове да се минимизират и управляват успешно. **В оптимистичния сценарий на бъдещето пред нас се откриват качествено нови неограничени възможности за растеж и развитие като индивиди и общество.**

Настоящият опит за дефиниране на Визия за България трябва да се приема като част от обществената дискусия за насоките на развитие на нашата страна, която в различни формати и с различни участници безрезултатно се води от години, с много страсти и нездрави емоции, с лични нападки и загуба на рационална енергия. Тук са представени част от тезите и решенията от външни източници, но специално не са цитирани българските авторитети - не защото липсват оригинални алтернативни мислители, а **за да изместим акцента на домашния спор кой е прав и кой е крив, и да го насочим изцяло към това кое е правилното решение**, привличайки повече аргументи отвън. По тази причина, но главно защото Визията ще придобие смисъл и сила само ако стане колективна мечта на мнозина, авторите на този начален материал и на предстоящата окончателна редакция от самите вас, също не са от особено значение. Те са далеч от мисълта за неговата безалтернативност и безпогрешност - и като цяло, и в отделните му позитивни послания, и в най-тревожните предупреждения. **Това е опит да се очертаят дългосрочни обективни глобални тенденции и значими публични идеи, а също добри практики, които вероятно биха работили успешно в нашите условия.** Изложени са със стремеж да бъдат полезни за широк кръг читатели, които имат профилирани експертни и академични познания, но се интересуват също от цялостната картина на обществената постройка в национален и глобален мащаб и въздействието на технологиите върху нея. Текстът е необичайно дълъг за онлайн обсъждане, но е удобен за навигация. За улеснение на читателите, които не разполагат с време, част от основните тези са подчертани и са илюстрирани с графики. Това, разбира се, не оправдава липсата

на кратка версия, която ще се появи, надяваме се и с Ваша помощ, в следващата редакция на визията.

Несъмнено българи от всички поколения и етноси се вълнуват за бъдещето на света и на страната ни от гледна точка на днешните реалности, наличен потенциал и обозрими перспективи – къде бихме искали да бъдем като личности и държава след 30-40 години, какъв живот бихме желали да водим, какви ценности да защитаваме, какъв език и каква култура да доминират обществото на децата на днешните деца, какви места искаме да заемем и с каква собствена светлина да блестим в класацията на историята в средата на 21 век. Естествено е тези въпроси да засягат по-дълбоко хората, които сега навлизат в активния си живот, но те без съмнение вълнуват и всички останали, независимо от възрастта - **тези, които са осмислили взаимовръзката на поколенията и са развили в себе си отговорност към бъдещето на народа си и човешката цивилизация.**

Трябва също да се договорим, че ще следваме и реализираме Визията си последователно, упорито и гъвкаво, независимо коя партия или коалиция управлява страната, докато не се наложи да променим съществено Визията за следващ период. А това означава, че Визията трябва да бъде подкрепена от бъдещи водещи партии и от държавните институции. Очевидно, ако един от тези основни субекти – експерти, граждани, партии, държавни институции - не подкрепя Визията, нейното реализиране няма да бъде възможно или ще бъде затруднено. Здравият разум и опит ни подсказват, че **укротим ли егото си и проявим ли взаимно разбиране и търпение, ще намерим бързо пресечната точка на общите си дългосрочни интереси, очаквания и ценности. Трудно е, но не е невъзможно.** Не може да няма такава точка. Не може да сме толкова разделени, промити и лишени от доверие един към друг. Добрите примери на малки успешни държави са наблизко – Словения, която преди няколко месеца прие своята Визия, Естония, Чехия, Финландия, Холандия и много други страни. Защо не и България?

Ако всичко това се окаже невъзможно, една издигната интелектуално и духовно част от обществото трябва бързо да формира своя дългосрочна програма за бъдещето на страната, да се обедини около нея и да отстоява организирано и последователно интересите на всички български граждани в новите реалности на света.

И все пак, може да установим след поредица неуспешни опити, че нашият национален инстинкт за оцеляване е атрофирал и че наличната ни позитивна енергия не е в състояние да катализира разумна консолидация на критична маса хора, способна на адекватни колективни действия. **В този случай горещо препоръчваме на всеки човек, способен да мисли, да мечтае и да се бори за съдбата си, да не чака чудо, да не се отчайва, а да планира умно живота си в рамките на наднационалните процеси, трендове и визии,** така че да оползотвори по най-добрия начин възможностите за личностно саморазвитие, дори и неговата родина България да отпадне от активната историческа сцена. Тези от днешните български деца и младежи, които не пропилят напразно времето и енергията си, във втората половина на 21 век навярно ще имат уникалния шанс да бъдат сред първите хора, избрали да придобият разширена когнитивност, да поддържат добро здраве и да удължават живота си, да се извисяват духовно и да открият нов смисъл за съществуването си.

Ето защо си струва отсега да мислим за бъдещето.